

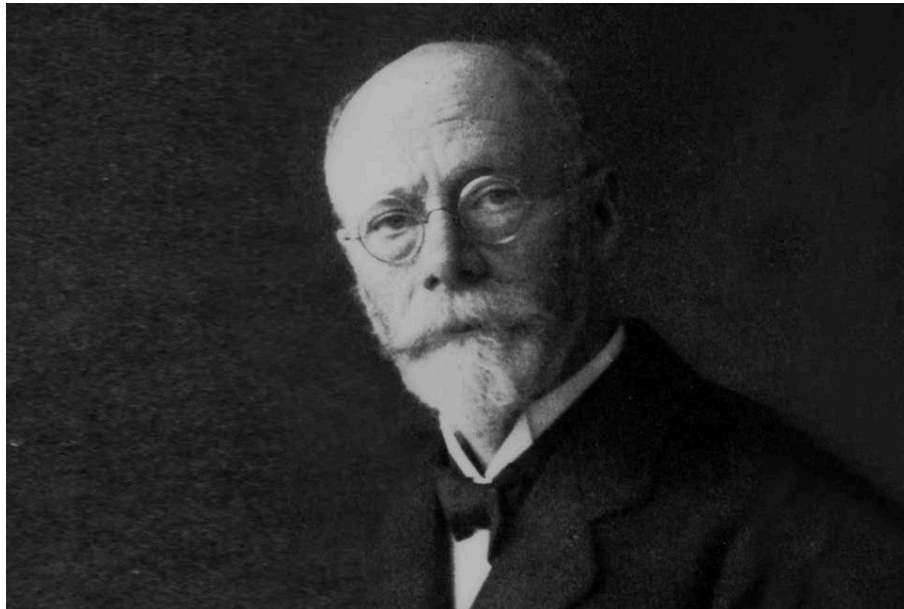
– 27 –

Elektrokardiográfia

szerkesztette: AGÓCS Gergely

2020. március

Előszó

„Először is törekednünk kell arra, hogy jobban megértsük a szív működését a maga részletességében, és megismerjük változatos rendellenességeinek okait. Így képesek leszünk a most még valószínűleg távoli jövőben, hogy tisztánlátásunkra és fejlettebb tudásunkra támaszkodva enyhülést hozzunk szenvedő betegeink számára.”

Willem Einthoven, 1906

Bevezetés

Elektrokardiográfia: A szív elektromos tevékenységéből származó *feszültség*jelek mérése a testfelszín meghatározott pontja (elektródok helye) között majd ábrázolása az *idő* függvényében.

Egy **elterjedt, egyszerű és olcsó** (≈ 1000 €/készülék) eljárás a szív elektromos tulajdonságainak vizsgálatára.

Azonban **értelmezése gyakorlatot** és a az alapját képező elektro-fiziológiai jelenségek és néhány műszaki részlet **megértését** követeli meg.

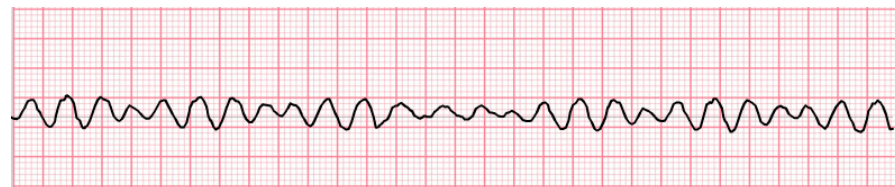
normális
szinusz-
ritmus

atrio-
ventrikuláris
blokk

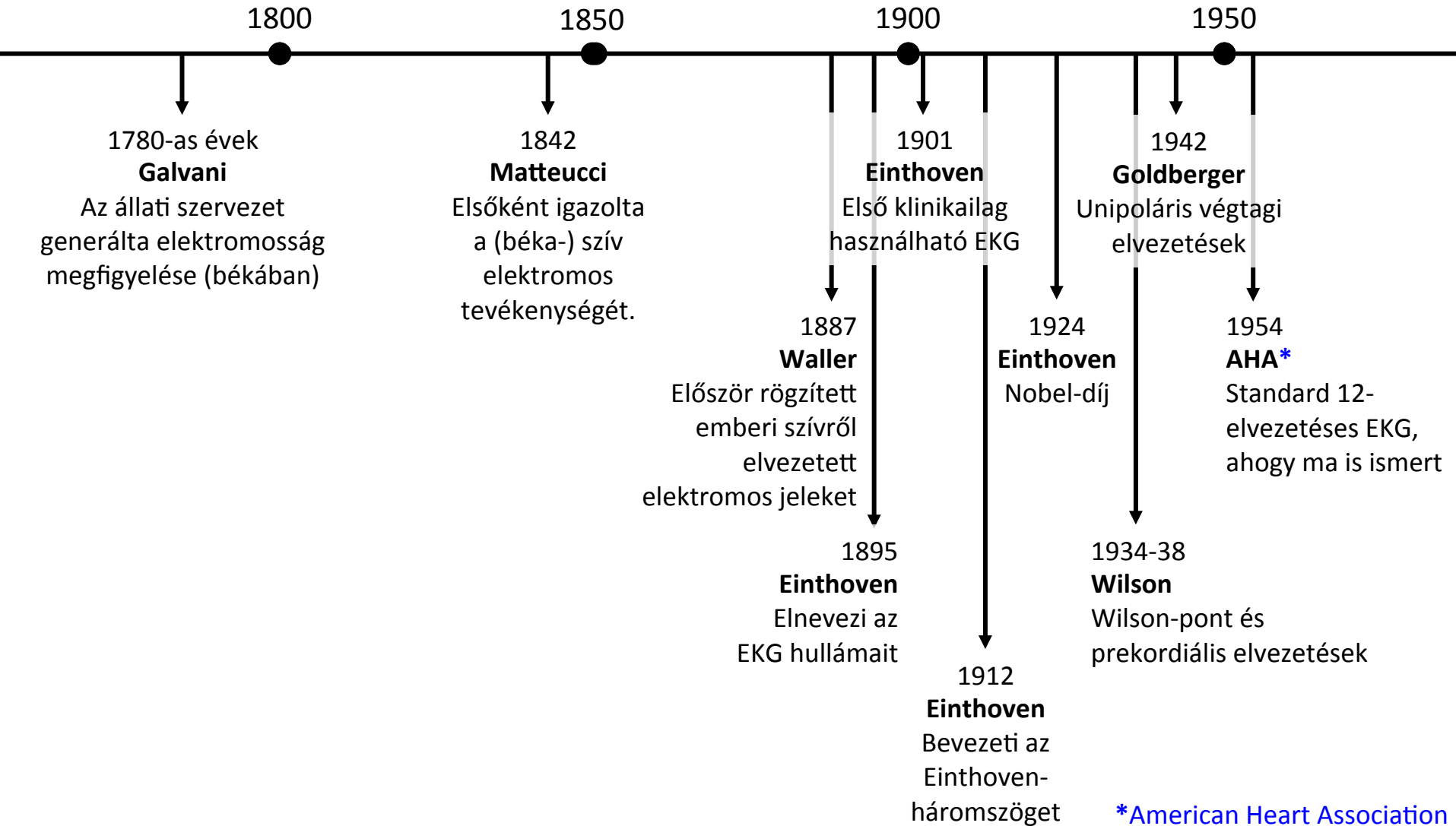

korai
kamrai
kontrakció

kamra-
fibrilláció

Története

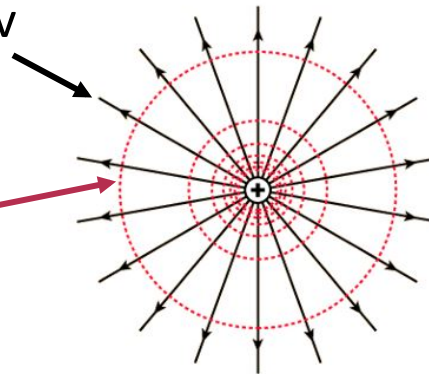
A szív elektromos tere

Elektromos dipólusmomentum: A dipólust jellemző vektormennyiség: számértéke a szétválasztott töltések nagyságának és távolságának szorzata; iránya a pozitív pólus felé mutat. Egysége: coulomb · méter = debye (D).

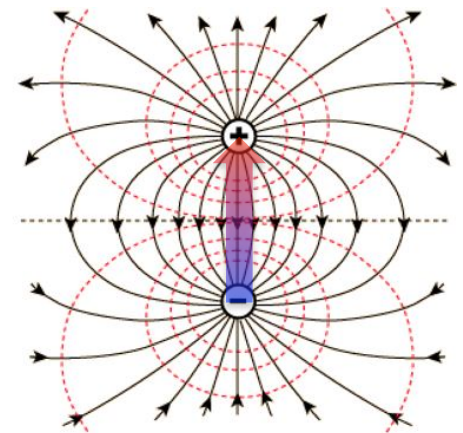
Elektromos erővonalak: Az elektromos teret szemléltető irányított vonalak: a tér minden pontjában érintik a pozitív töltésre ható elektromoserő-vektort.

Ekvipotenciális vonalak: Azonos elektromos potenciális energiájú pontok halmaza.

monopólus

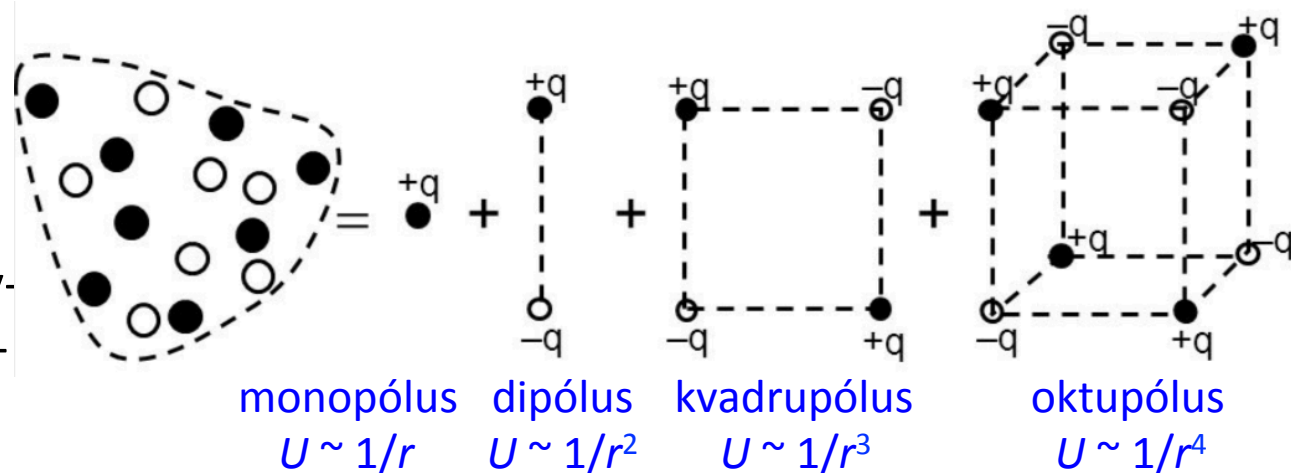

dipólus

A szív elektromos tere

Multipólus sorfejtés: Egy töltéshalmaz komplex elektromos tere felírható egy monopólus, egy dipólus, egy kvadrupólus, egy oktapólus stb. súlyozott összegeként. (vö. a Fourier-analízissel)

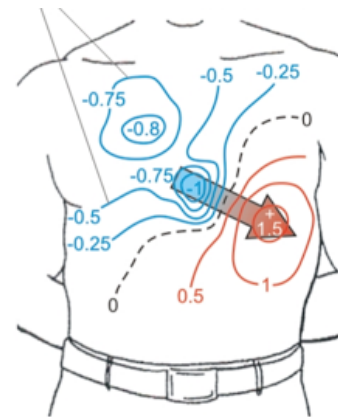

A szív elektromos tere:

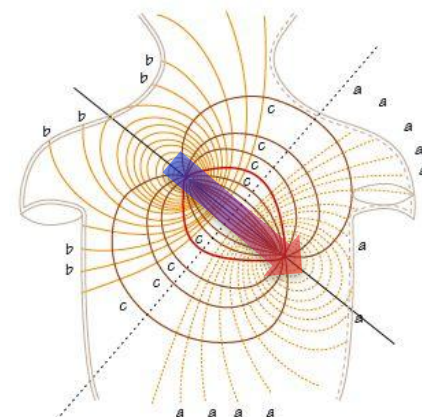
A szív elektromos tevékenysége révén létrejövő komplex elektromos tér.

Multipólus sorfejtésében:

- A dipólusnál magasabb rendű tagok erős inverz távolságfüggésük miatt elhanyagolhatók;
- A monopólus-tag nulla, mivel a szívben a pozitív és negatív töltések száma gyakorlatilag megegyezik.

$\approx$

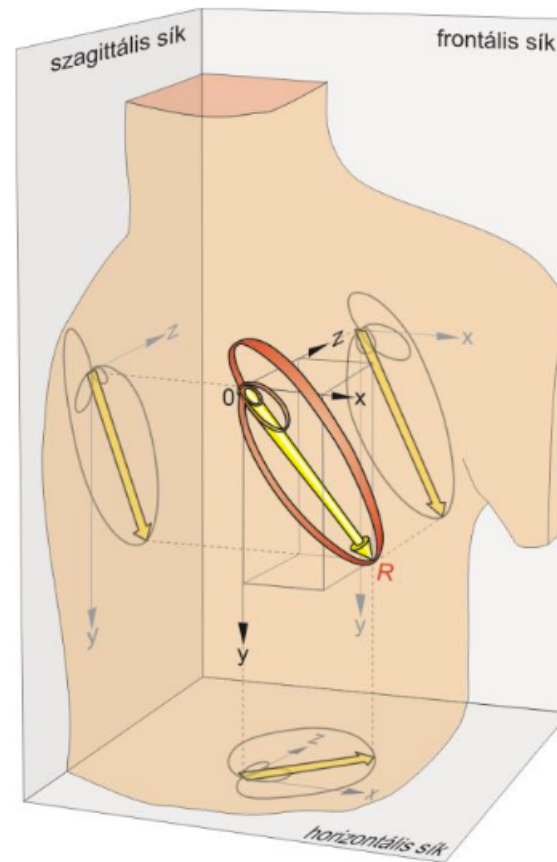

A szív elektromos tere

A szív elektromos tere: Feltesszük, hogy a tér forrása egy adott pozíciójú dipólus (az ún. izoelektromos pontban rögzített negatív pólussal), mely az idő függvényében a szív ciklus elektromos eseményeinek megfelelően változik.

Integrálvektor: A szív időben változó dipólusterét jellemző, három dimenzióban mozgó vektor.

a szív integrálvektorának
(és merőleges síkvetületeinek)
időbeli változása
egy szív ciklus során
hurkokkal szemléltetve

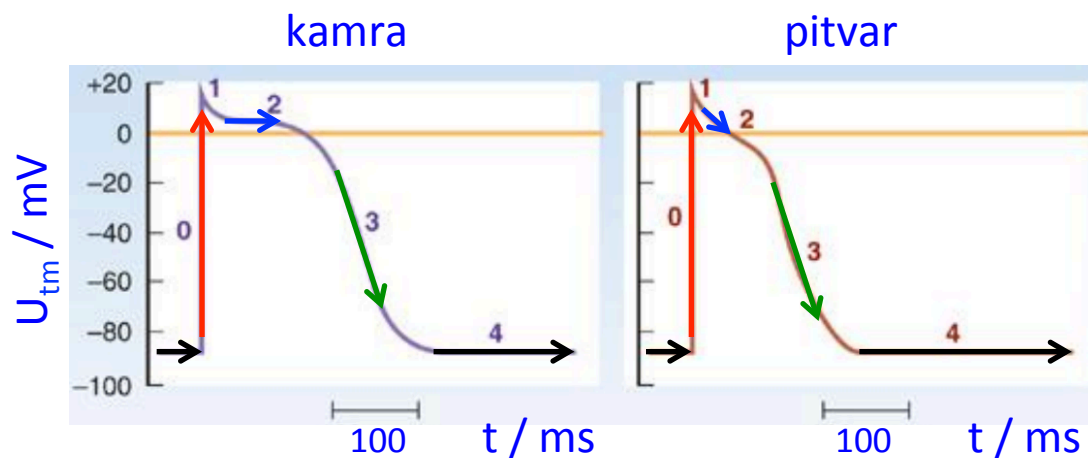
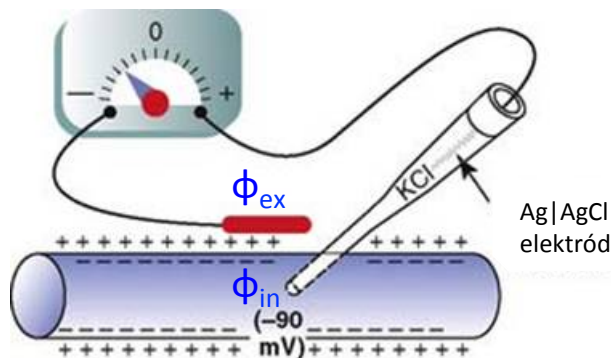

Akciós potenciál a szívizomban

Akciós potenciál: Az elektromosan ingerelhető sejtek transzmembránfeszültség ($U_{tm} = \text{intracelluláris potenciál} - \text{extracelluláris potenciál} = \phi_{in} - \phi_{ex}$) -mintázata.

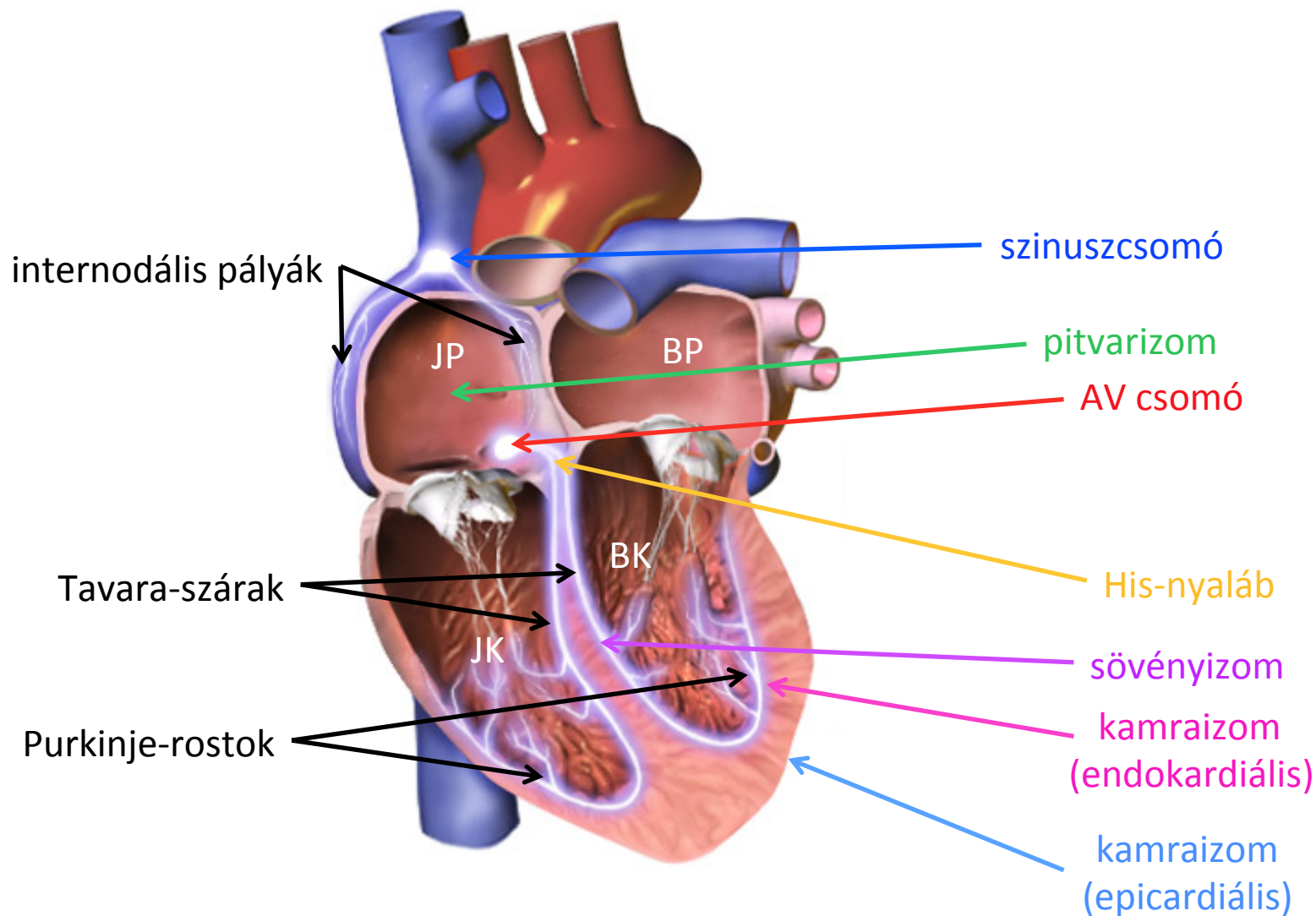
Szívizomsejtekben a következő fázisai különböztethetők meg:

- **Nyugalmi potenciál** (4): viszonylag állandó **negatív** feszültség (≈ -90 mV) a Na^+/K^+ -pumpa és $\text{Na}^+/\text{Ca}^{2+}$ -antiporter által fentartott ionáramok egyensúlya miatt
- **Depolarizáció** (0): Na^+ -beáramlás okozta hirtelen feszültségnövekedés
- **Platófázis** (2): viszonylag állandó **pozitív** feszültség ($\approx +10$ mV) az egyidejű K^+ -kiáramlás és Ca^{2+} -beáramlás miatt
- **Repolarizáció** (3): fokozott K^+ -kiáramlás okozta feszültségcsökkenés az eredeti nyugalmi értékre

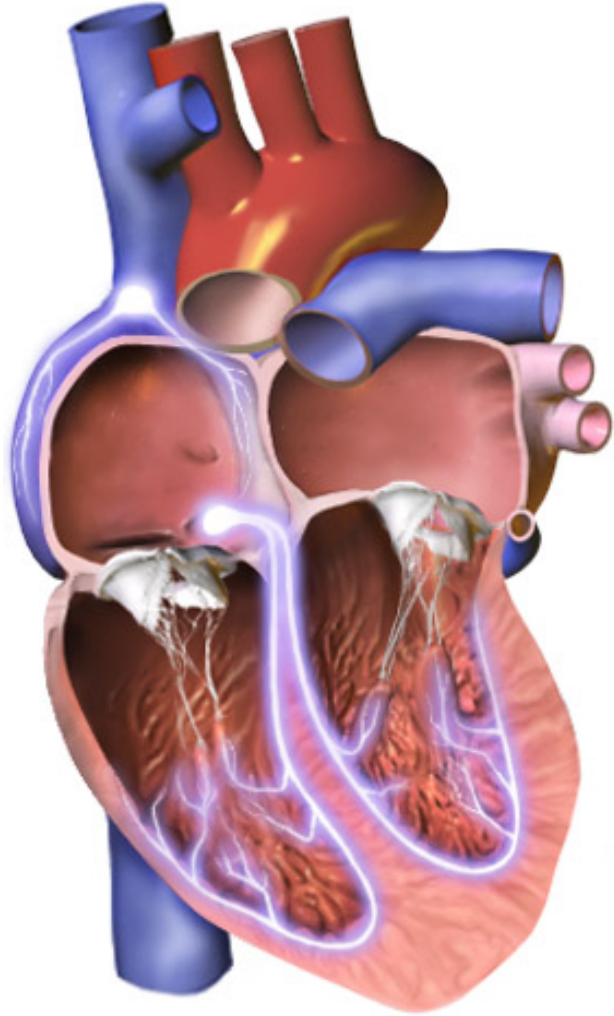

A szív anatómiája

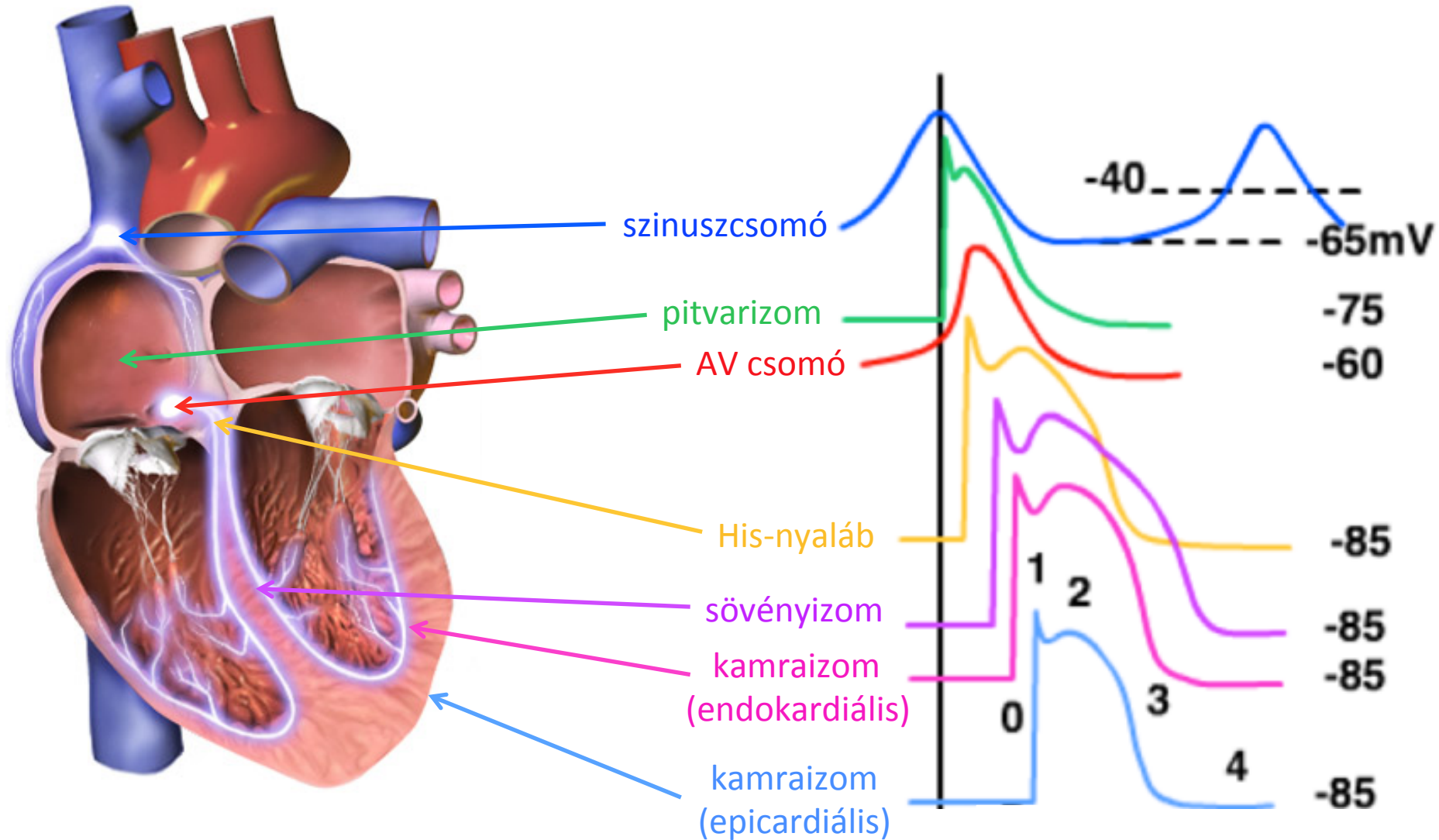

Akciós potenciál a szívben

- A depolarizációs hullámot a szinuszcsomó **pace-maker sejtjei** indítják.
- Egy sejt **depolarizációját** a szomszédos sejtek depolarizációja váltja ki, így a depolarizációs hullám láncreakcióhoz, ill. dominóeffektushoz hasonlóan terjed.
- Ezzel szemben a repolarizáció automatikusan következik be a platófázis után, így kevésbé összehangolt.
- A **platófázis hossza** bele van „programozva” a sejtbe:
  - A **pitvarokban** viszonylag rövid és nagyjából azonos időtartamú minden sejtben
  - A **kamrákban** hosszabb és nem egyforma időtartamú: legtovább a sövény sejtjeiben tart, valamivel rövidebb az endokardiális (belső) és legrövidebb az epikardiális (külső) sejtekben.

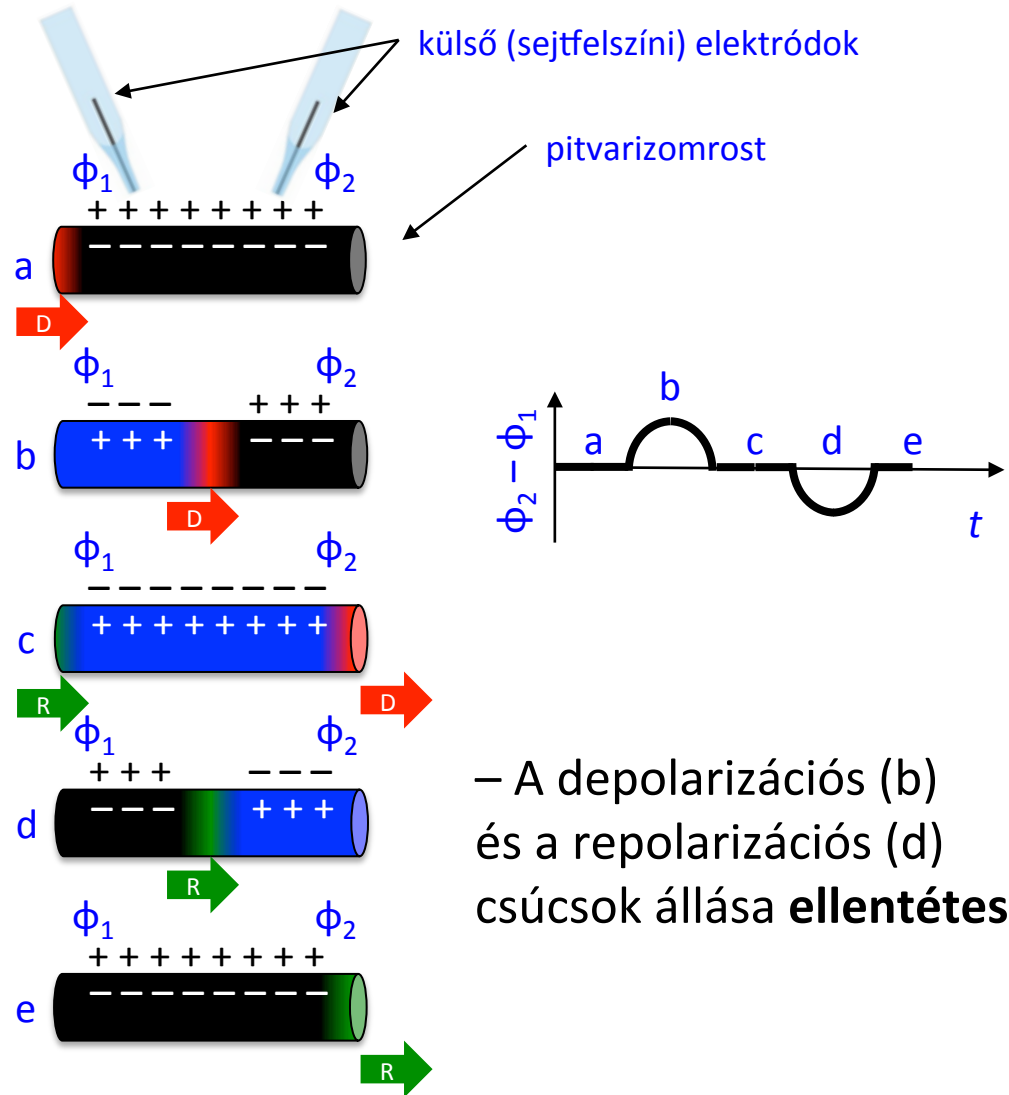
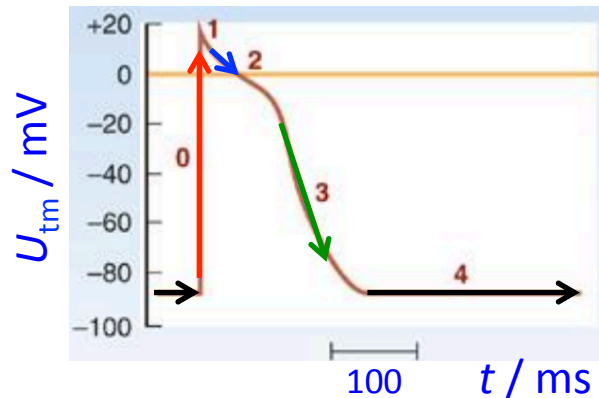
Akciós potenciál a szívben

Két külső elektród között mért feszültség

Pitvari események:

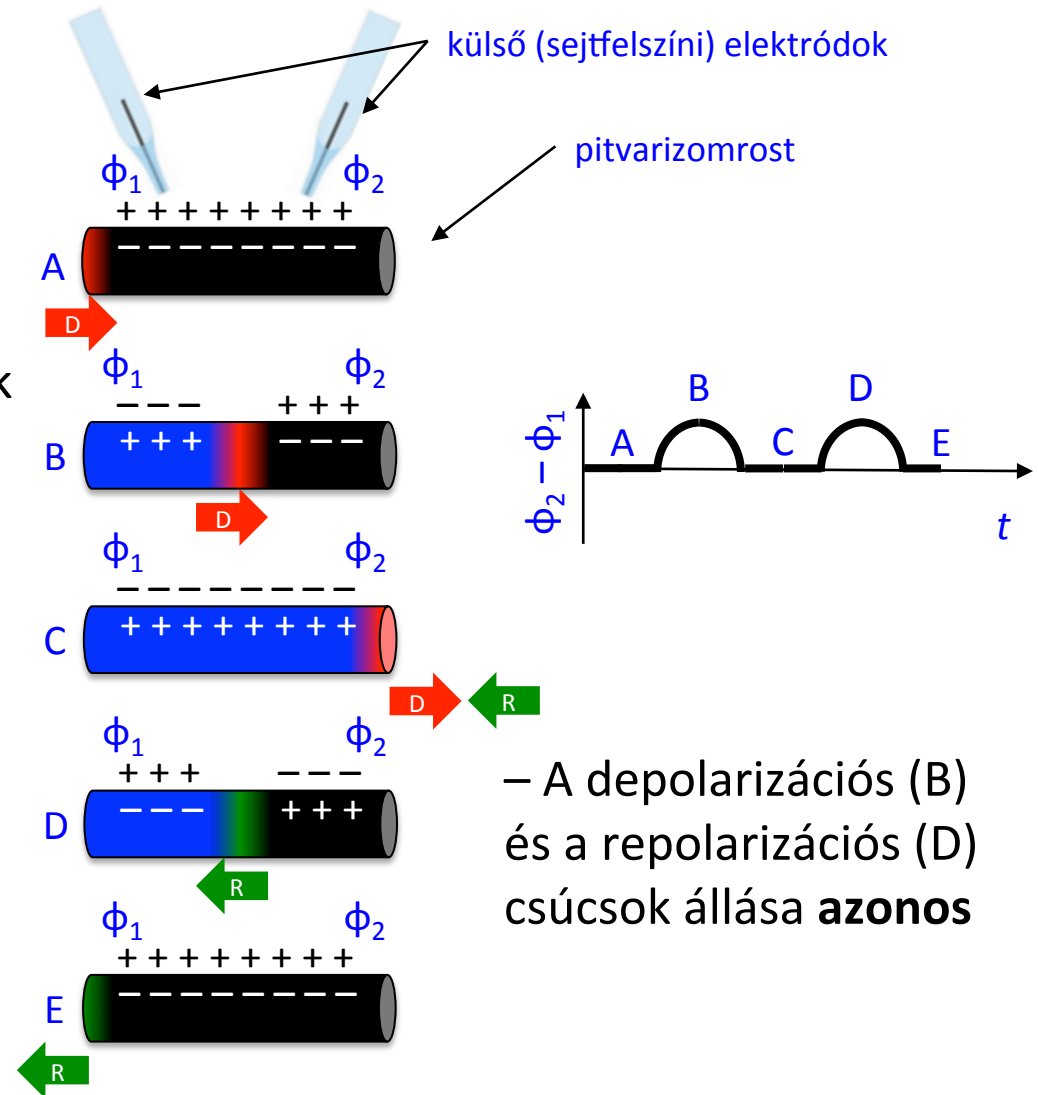
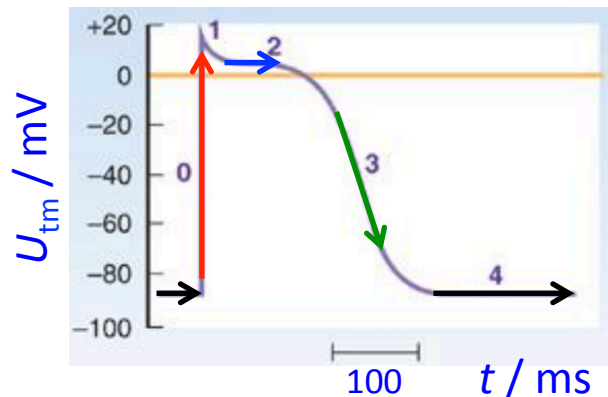
- A **platófázis** időtartama rövid és nagyjából minden sejtben egyforma
- Emiatt a **depolarizáció** és a **repolarizáció** terjedése **azonos** irányú

Két külső elektród között mért feszültség

Kamrai események:

- A **platófázis** időtartama hosszabb az endokardiális és rövidebb az epikardiális oldali sejtekben
- Azok a sejtek repolarizálódnak utoljára, amelyek először depolarizálódtak
- Emiatt a **depolarizáció** és a **repolarizáció** terjedése **ellentétes** irányú

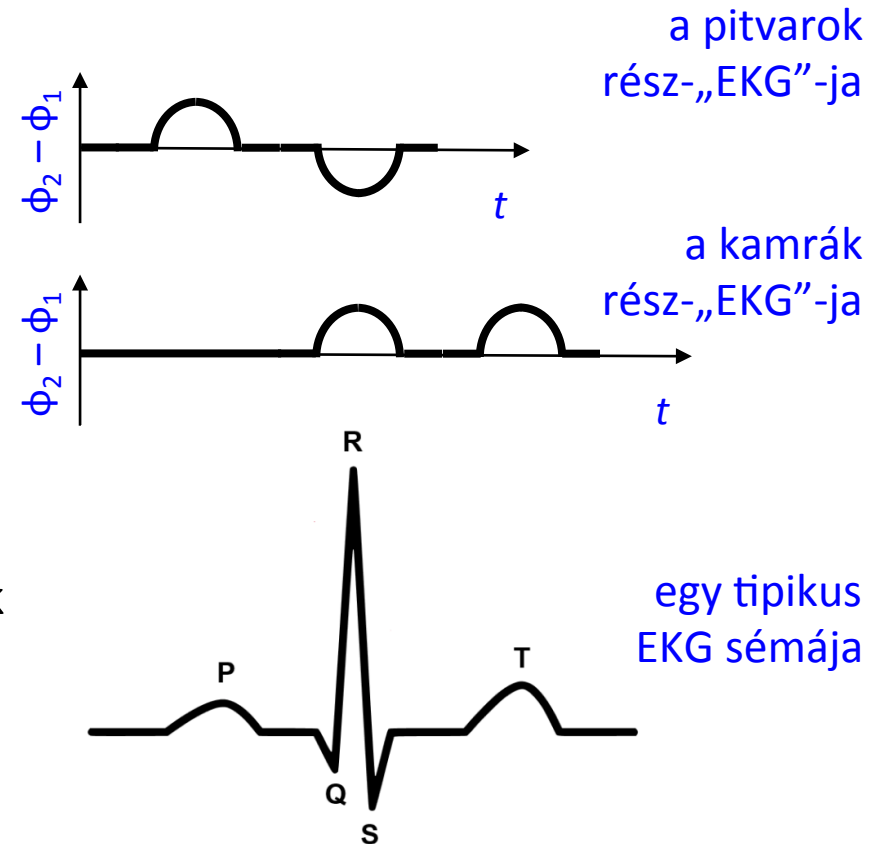

Egy „tipikus” EKG-görbe származtatása

Események a teljes szívben :

- Gyors **pitvari depolarizáció** (P-hullám)
- A pitvarok elektromosan szigetelve vannak a kamráktól, csak az AV-csomón keresztül van kapcsolat
- A **depolarizáció tovaterjedése a kamrákra** (QRS-complex): először a sövény-, majd az endokardiális, végül az epikardiális izomsejtek depolarizálódnak igen gyorsan (ezzel egyidőben a pitvarok repolarizálódnak, de ezt elfedik a kamrai események)
- A **kamrák diffúz repolarizációja** (T-hullám): először az epikardiális, majd az endokardiális, végül a szeptális izomsejtek

Egy hullám **magassága** a töltésszétválás maximális mértékétől, míg a **szélessége** az esemény időtartamától függ.

Einthoven-féle bipoláris végtagi elvezetések

EKG-elvezetések: Olyan elektromos áramkörök, melyekkel testfelszíni pontokon (elektrodok segítségével) mérjük a szív keltette elektromos feszültséget.

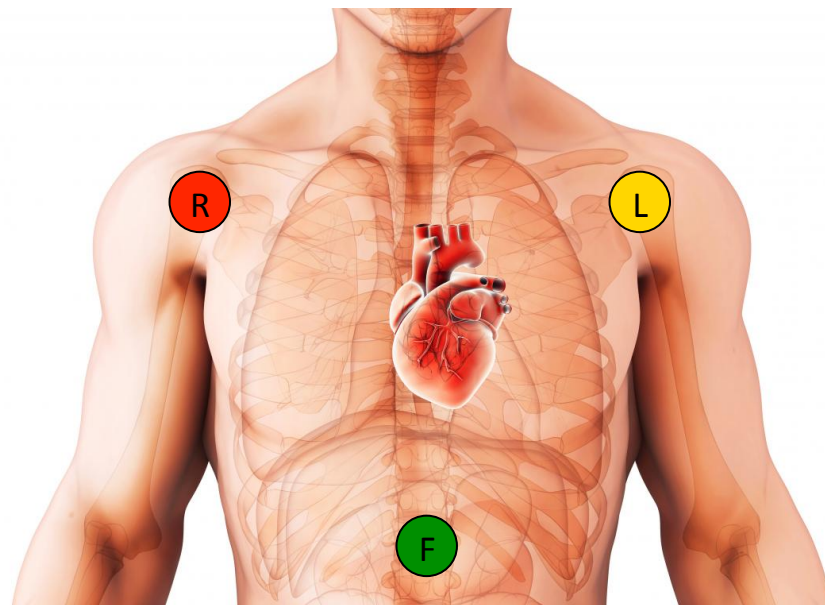
Aktív elektród: Olyan elektród, amely időben változó elektromos potenciálú ponthoz kapcsolódik. A testfelszíni elektródok mind aktív elektródok.

Inaktív elektród: Olyan elektród, amelynek elektromos potenciálja időben állandó. Ilyen elektródok aktív elektródok kombinációjával hozhatók létre.

Bipoláris elvezetés: Két aktív elektródból álló elvezetés.

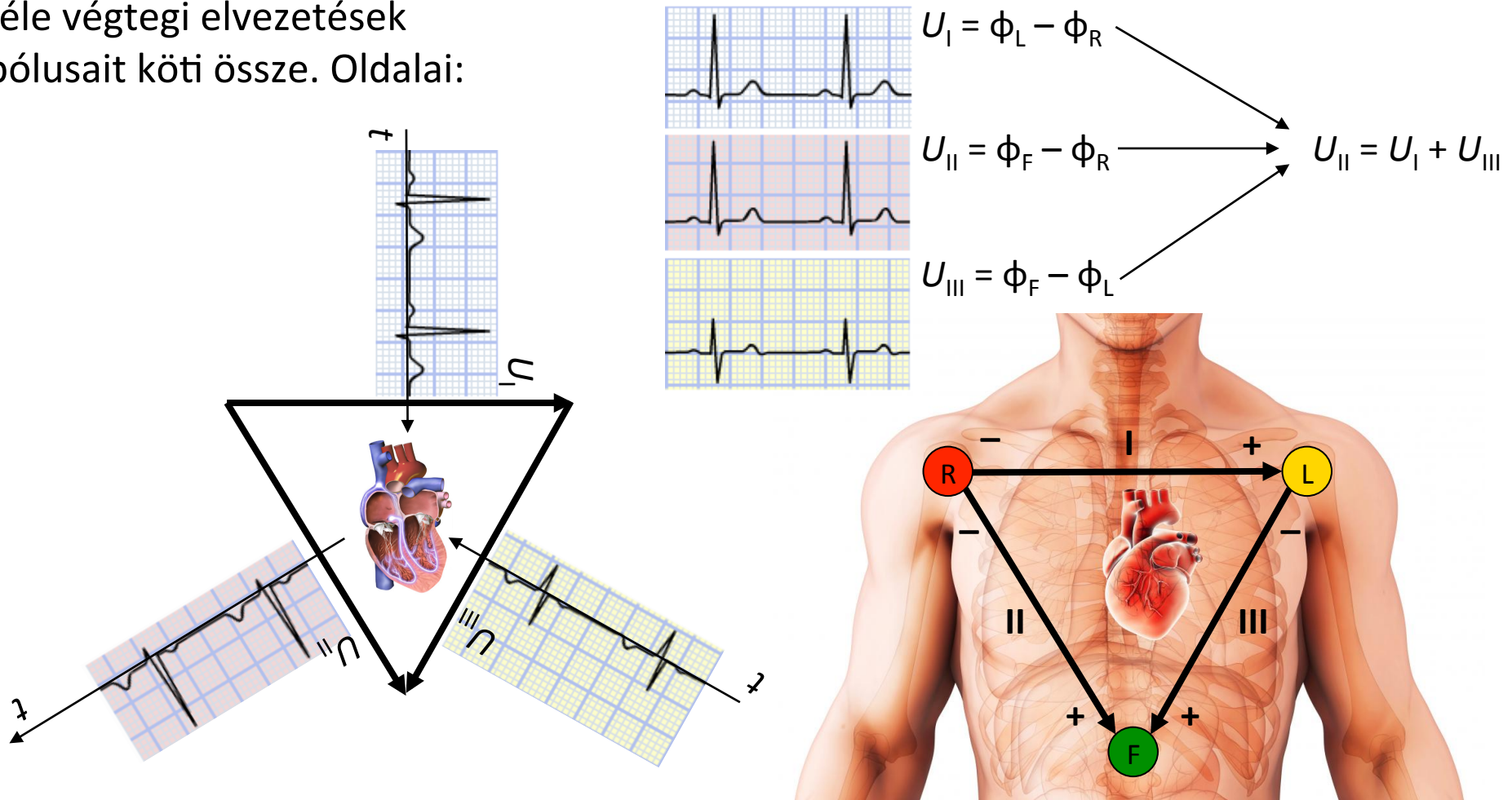
Einthoven-féle elvezetések: egy triaxiális végtagi bipoláris elvezetési rendszer, mely a jobb váll (**R**, azaz **right arm**), a bal váll (**L**, azaz **left arm**), és az alsó törzs (**F**, azaz **left leg**) között méri páronként a potenciálkülönbséget. A negyedik elektród (**N**, jellemzően a bal lábon) zajszűrésre szolgál.

EKG-felvétel: Lásd a filmet.

Einthoven-féle bipoláris végtagi elvezetések

Einthoven-háromszög: egy képzeletbeli egyenlő szárú háromszög, amely az Einthoven-féle végtagi elvezetések pólusait köti össze. Oldalai:

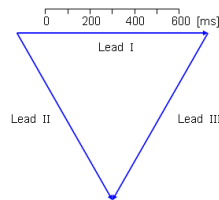
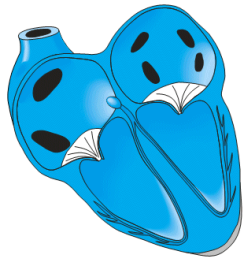
Az Einthoven-elvezetések és az integrálvektor

A pitvari depolarizáció lépései

A P-hullám és a P-hurok

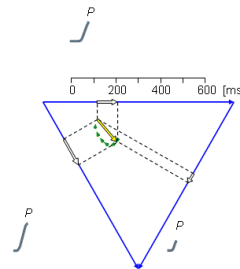
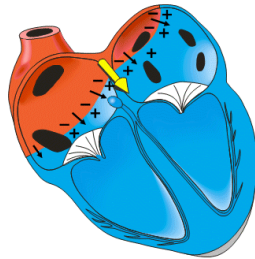
SZINUSZCSOMÓ DEPOLARIZÁCIÓJA

0 ms

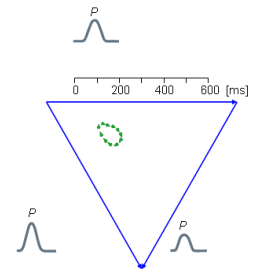
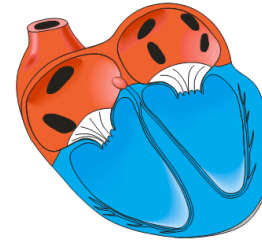
PITVARI DEPOLARIZÁCIÓ

80 ms

LASSÚ ÁTHALADÁS AZ AV-CSOMÓN

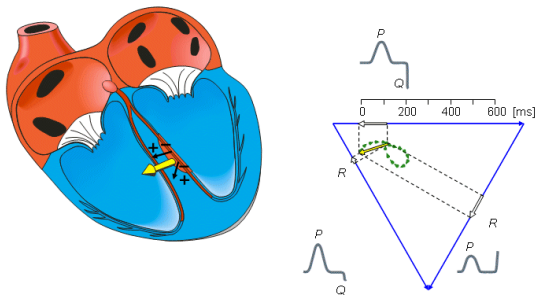
200 ms

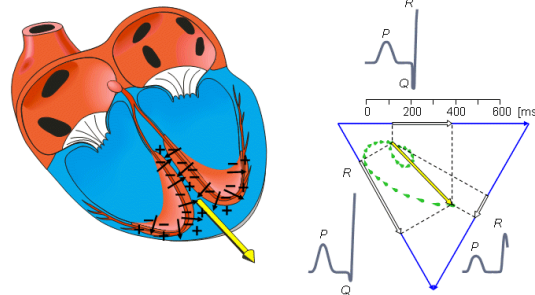
Az Einthoven-elvezetések és az integrálvektor

A kamrai depolarizáció (és a pitvari repolarizáció) lépései A QRS-komplexus és a QRS-hurok

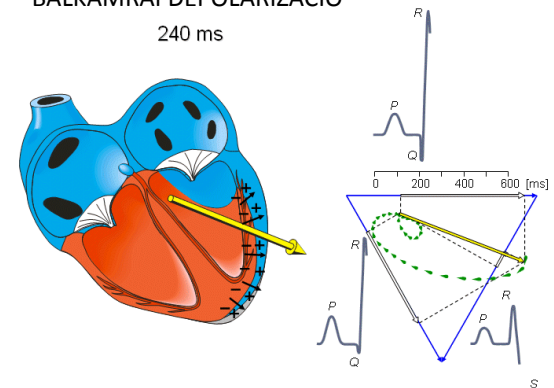
SÖVÉNY DEPOLARIZÁCIÓJA
220 ms

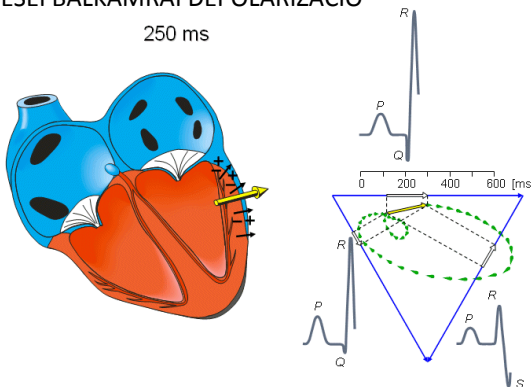
SZÍVCSÚCS DEPOLARIZÁCIÓJA
230 ms

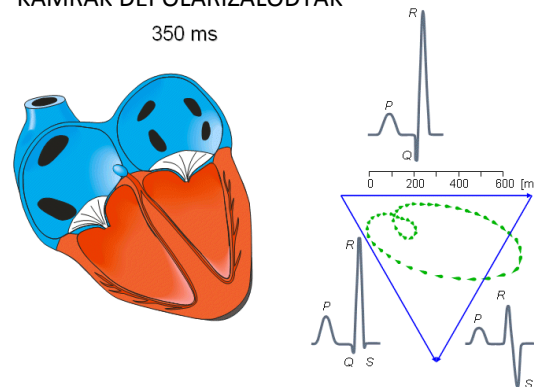
BALKAMRAI DEPOLARIZÁCIÓ
240 ms

KÉSEI BALKAMRAI DEPOLARIZÁCIÓ
250 ms

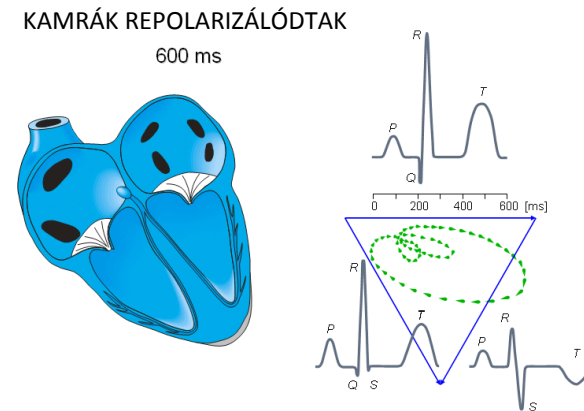
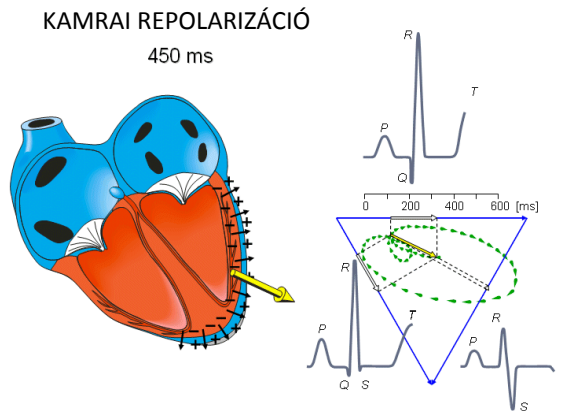
KAMRÁK DEPOLARIZÁLÓDTAK
350 ms

Az Einthoven-elvezetések és az integrálvektor

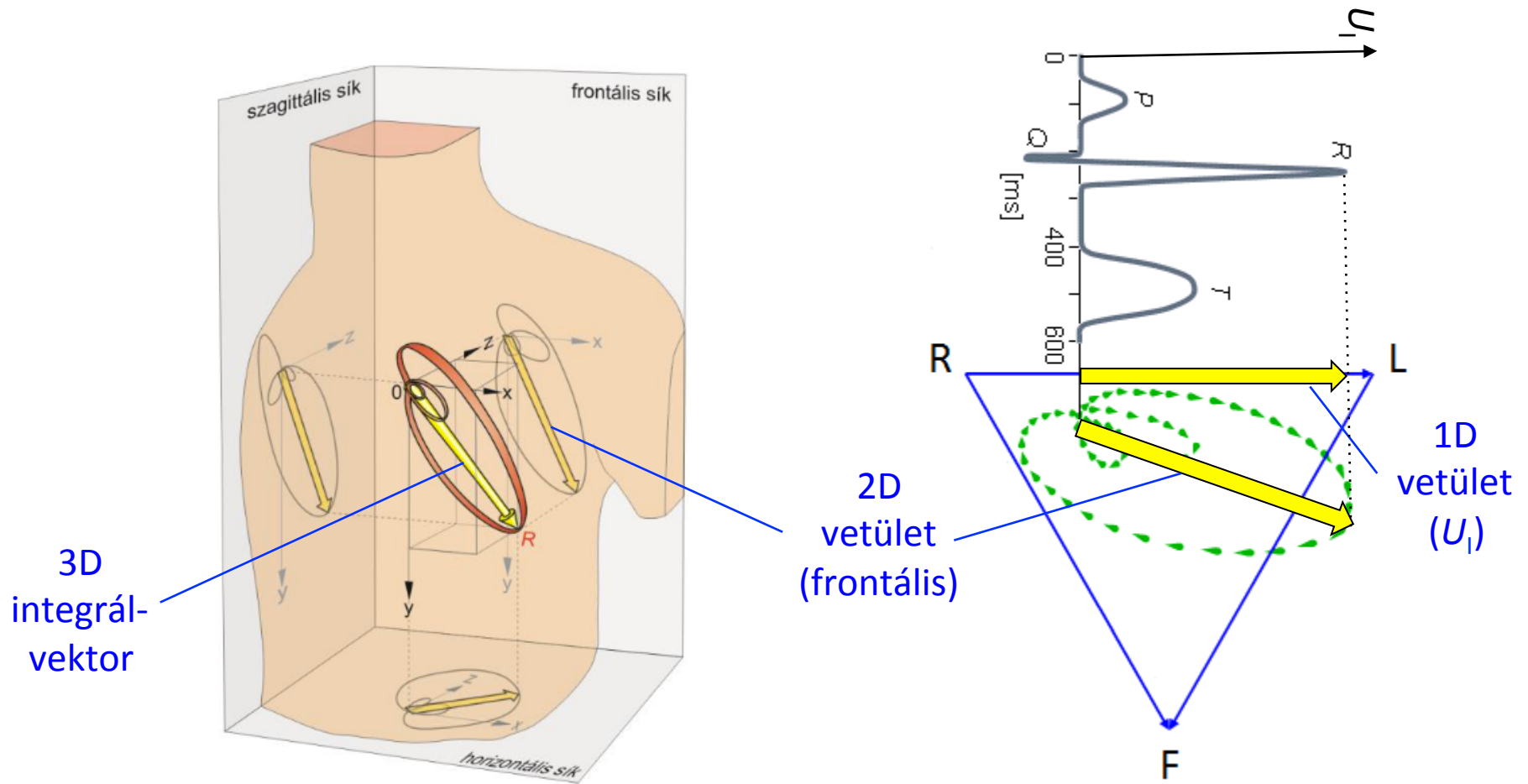
A kamrai repolarizáció lépései

A T-hullám és a T-hurok

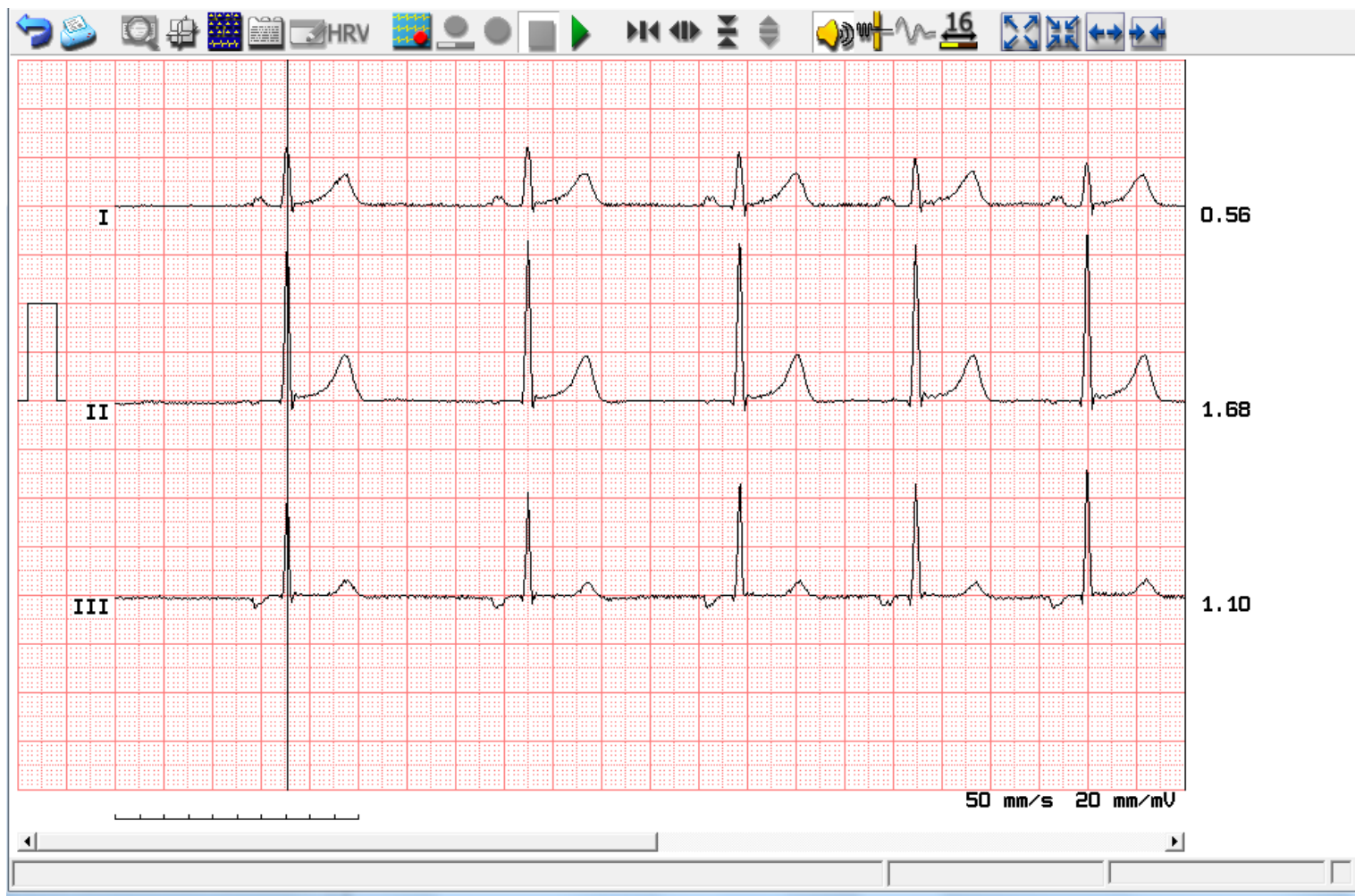
Az Einthoven-elvezetések és az integrálvektor

A dipólusmomentumvektor különböző dimenziójú vetületei az R-csúcs pillanatában.

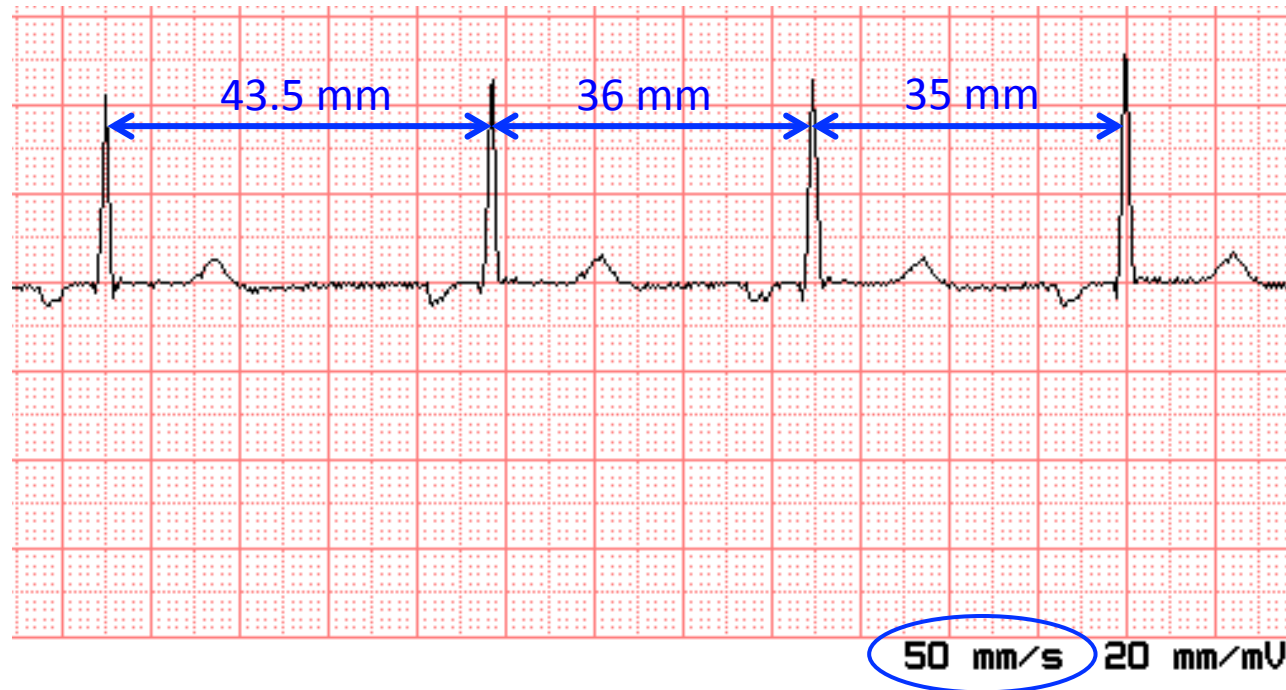

CARDIAX készülékkel felvett EKG-görbék

Az EKG-görbe elemzése

- 1) **Határozzuk meg a szív ciklus átlagos időtartamát (T) és a pulzust (f).**
  - i) Válasszuk ki az elemezni kívánt Einthoven-elvezetést.
  - ii) Ellenőrizzük az időbeosztást („papírsebesség”). Esetünkben: **50 mm/s**.
  - iii) Olvassuk le az RR-távolságot mm-ben (egy ki-beosztás = 1 mm). Itt: **43.5 mm**.
  - iv) Még további két RR-távolságot is olvassunk le: **36 mm** és **35 mm**.
  - v) Számoljuk ki az átlagot: **38 mm**.
  - vi) Számoljuk át időbe: $(38 \text{ mm}) / (50 \text{ mm/s}) = 0.76 \text{ s}$. Ez a T .
  - vii) Ezt váltsuk át percbé: **0.01267 min**.
  - viii) Vegyük ennek a reciprokát, így megkapjuk f -et: **79 min⁻¹**.

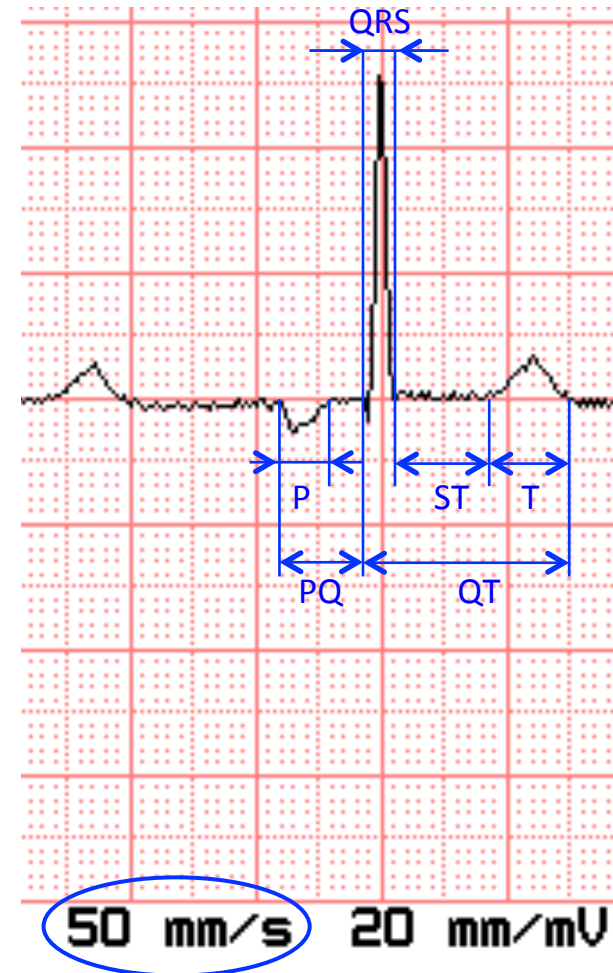
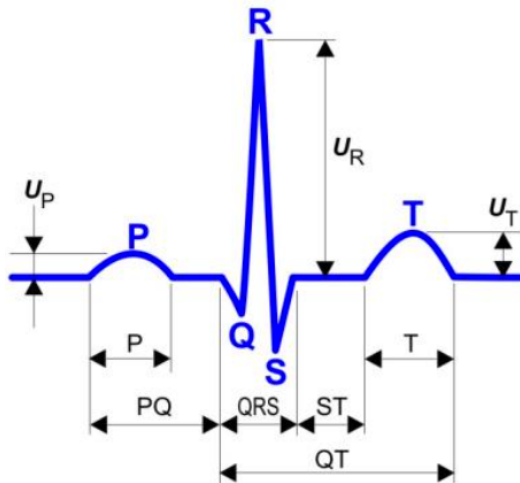

Az EKG-görbe elemzése

2) Határozzuk meg egy EKG-ciklus jellemző időtartamait és amplitúdóit.

- i) Először válasszuk ki az elemezni kívánt EKG-ciklust.
- ii) Olvassuk le az időtartamokat először mm-ben, majd váltsuk át őket az időbeosztás (itt: **50 mm/s**) szerint:

P:	4 mm	→	0,08 s = 80 ms
PQ:	6,5 mm	→	0,13 s = 130 ms
QRS:	2,5 mm	→	0,05 s = 50 ms
ST:	7,5 mm	→	0,15 s = 150 ms
QT:	16,5 mm	→	0,33 s = 330 ms
T:	6,5 mm	→	0,13 s = 130 ms

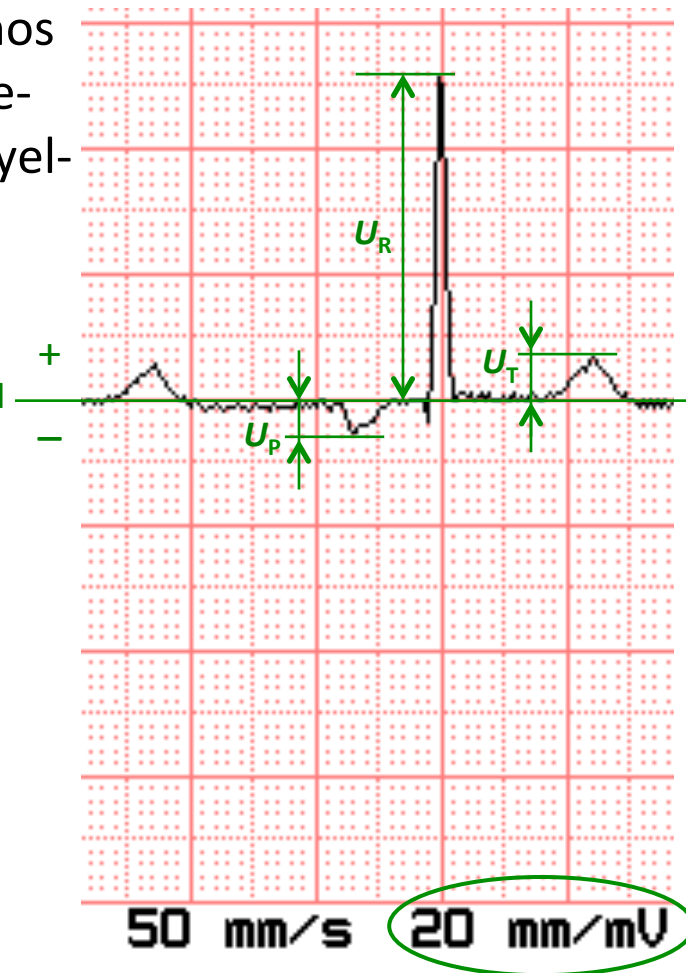
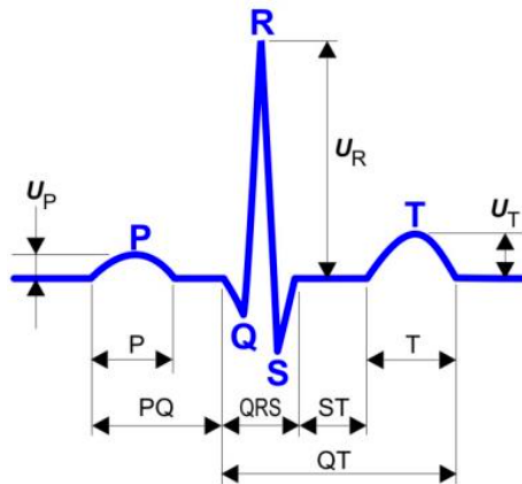
Az EKG-görbe elemzése

2) Folyt.

iii) Ezután olvassuk le az amplitúdókat (az izoelektromos vonaltól) mm-ben és váltsuk át őket millivoltba a feszültségbeosztás (itt: **20 mm/mV**) segítségével. Figyeljünk a polaritásra.

$$\begin{array}{lll} U_P: & -3 \text{ mm} & \rightarrow -0,15 \text{ mV} \\ U_R: & 26 \text{ mm} & \rightarrow 1,30 \text{ mV} \\ U_T: & 3,5 \text{ mm} & \rightarrow 0,18 \text{ mV} \end{array}$$

izoelektromos vonal

Az EKG-görbe elemzése

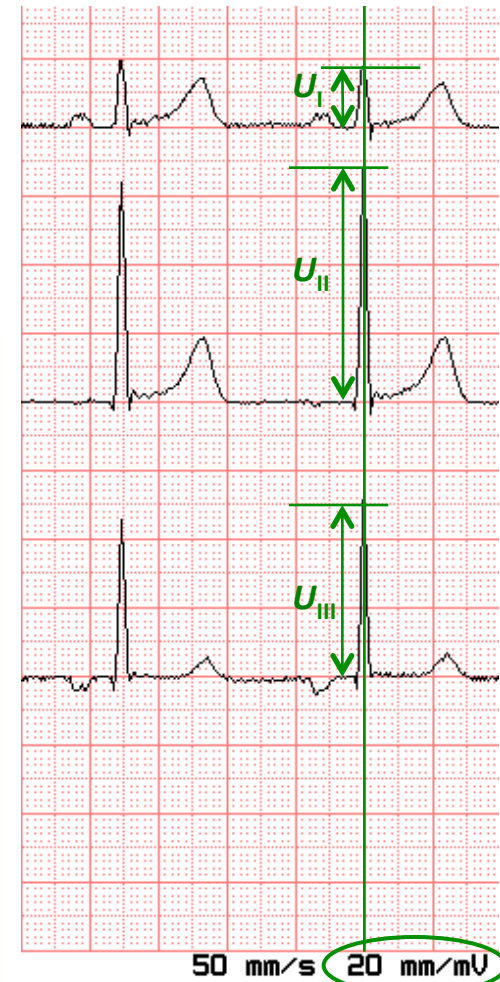
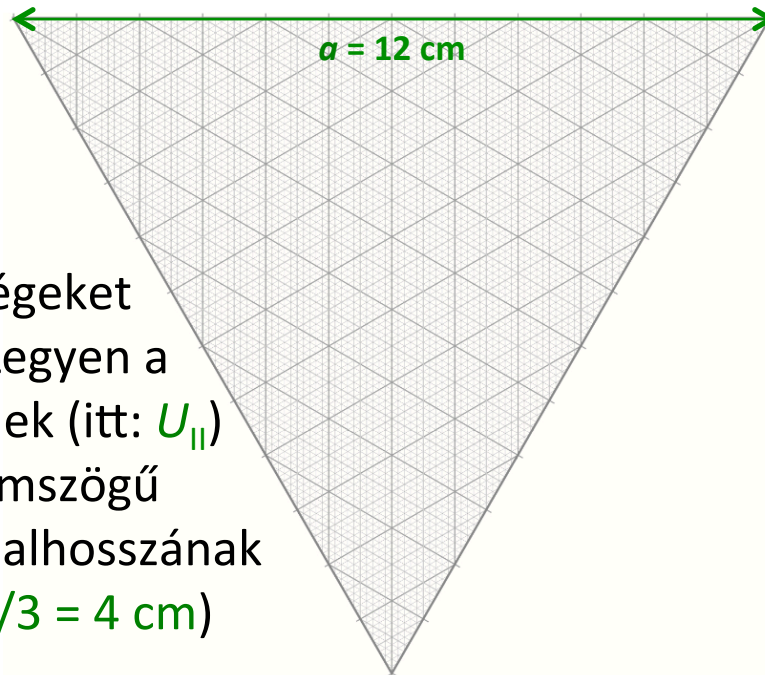
3) Szerkesszük meg az integrálvektor frontális vetületét (Lásd a filmet is):

- i) Olvassuk le egy R-csúcsokhoz közeli időpillanatban mindhárom Einthoven-elvezetés feszültségét. Esetünkben:

	magasság	feszültség	ábrázolandó számolt hossz
U_I :	9 mm	$\rightarrow 0,45 \text{ mV}$	$\rightarrow 0,45/1,7 * 4 \text{ cm} = \underline{1,06 \text{ cm}}$
U_{II} :	34 mm	$\rightarrow 1,70 \text{ mV}$	$\rightarrow \underline{4 \text{ cm}}$
U_{III} :	25 mm	$\rightarrow 1,25 \text{ mV}$	$\rightarrow 1,25/1,7 * 4 \text{ cm} = \underline{2,94 \text{ cm}}$

Fontos! Ellenőrizzük, hogy: $U_{II} = U_I + U_{III}$ (az R-csúcsok gyakran nem esnek egy időbe).

- ii) Számoljuk át a feszültségeket hosszba. Ökölszabály: Legyen a legnagyobb feszültségnek (itt: U_{II}) megfelelő hossz a háromszögű koordinátarendszer oldalhosszának (a) harmada (itt: $12 \text{ cm}/3 = 4 \text{ cm}$)

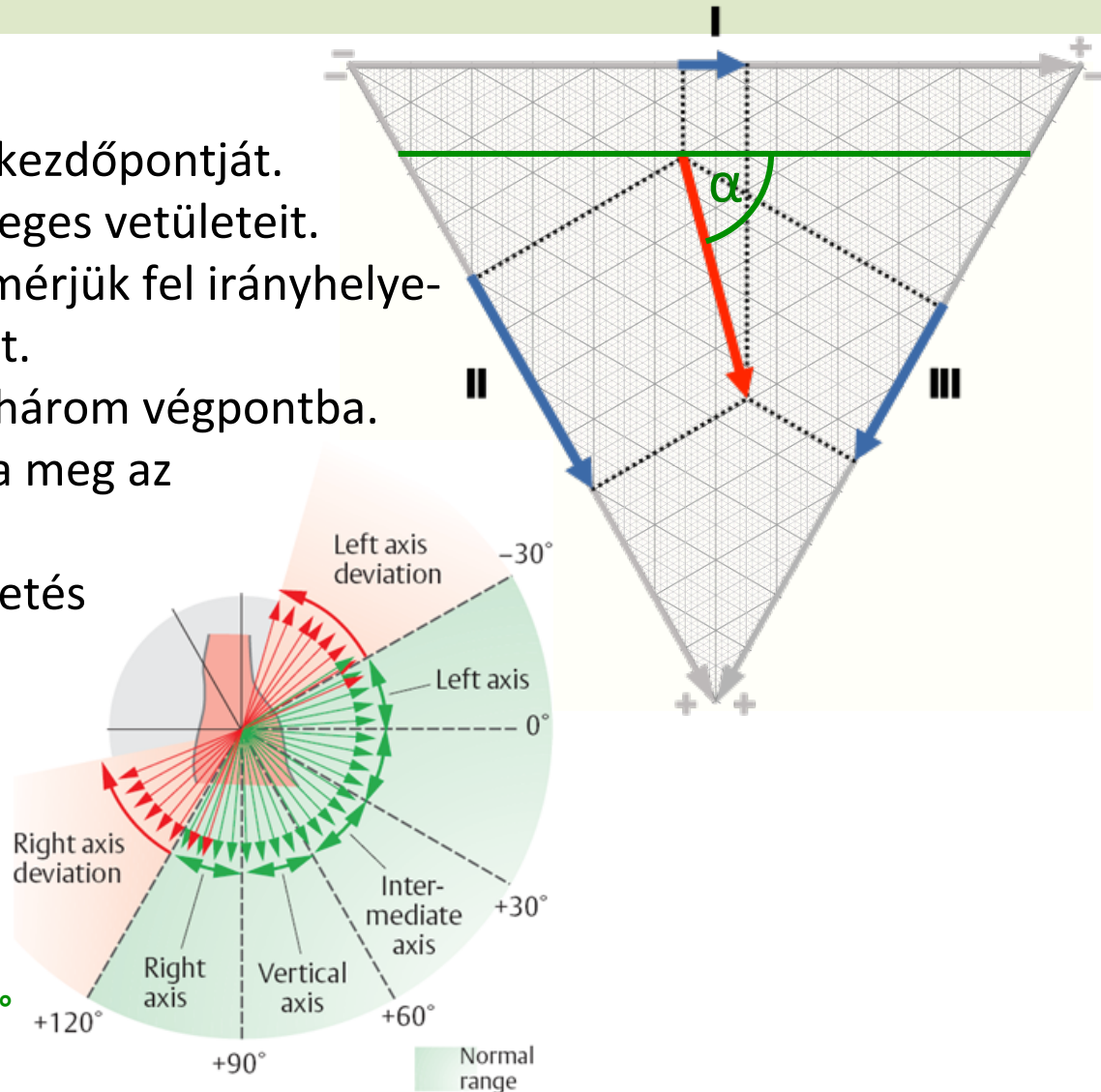

Az EKG-görbe elemzése

3) Folyt.

- iii) Válasszuk ki az integrálvektor kezdőpontját.
- iv) Szerkesszük meg ennek merőleges vetületeit.
- v) Ezekről mint kezdőpontoktól mérjük fel irányhelyesen a számolt három R-hosszot.
- vi) Állítsunk merőlegeseket mindhárom végpontba.
- vii) Ezek közös metszéspontja adja meg az integrálvektor végpontját.
- viii) Az integrálvektor és az I. elvezetés által bezárt szög a elektromos szívtengely állása (α).
- ix) A szöget (ha $-90^\circ < \alpha < +90^\circ$) ki is lehet számolni:

$$\alpha = \arctan \left(\left(\frac{U_{II}}{U_I} - \frac{1}{2} \right) \cdot \frac{2}{\sqrt{3}} \right) = 75,2^\circ$$

Wilson-féle unipoláris prekordiális elvezetések

Unipoláris elvezetés: Egy aktív és egy inaktív elektród közötti EKG-elvezetés.

Wilson-pont (central terminal, CT): Egy „virtuális” inaktív elektród, amit a három einthoven-féle végtagi elektród ellenállásokon keresztüli összekötésével kapunk. Potenciálja a három végtagi elektród potenciáljának átlaga.

Wilson-féle elvezetése: Hat unipoláris elvezetés ($V_1 \dots V_6$), mely a hat mellkasi pont egyike és a Wilson-pont közti potenciálkülönbséget méri.

A prekordiális elvezetések aktív elektródjainak pozíciói:

V_1 : jobb paraszternális vonal, 4. bordaköz

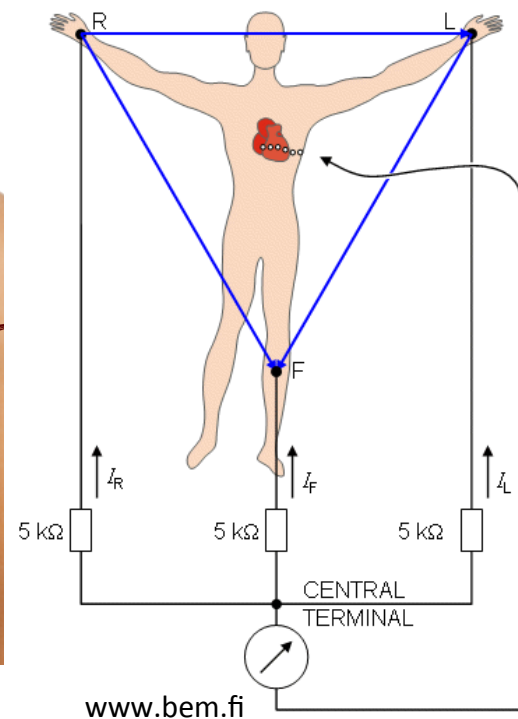
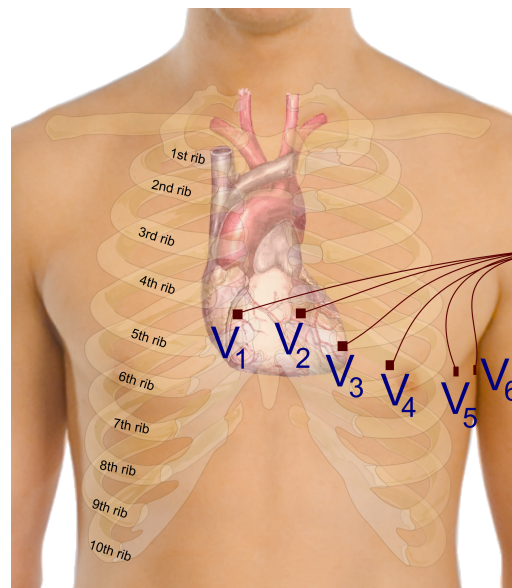
V_2 : bal paraszternális vonal, 4. bordaköz

V_3 : a V_2 és V_4 között félúton

V_4 : bal mediánklavikuláris vonal, 5. bordaköz

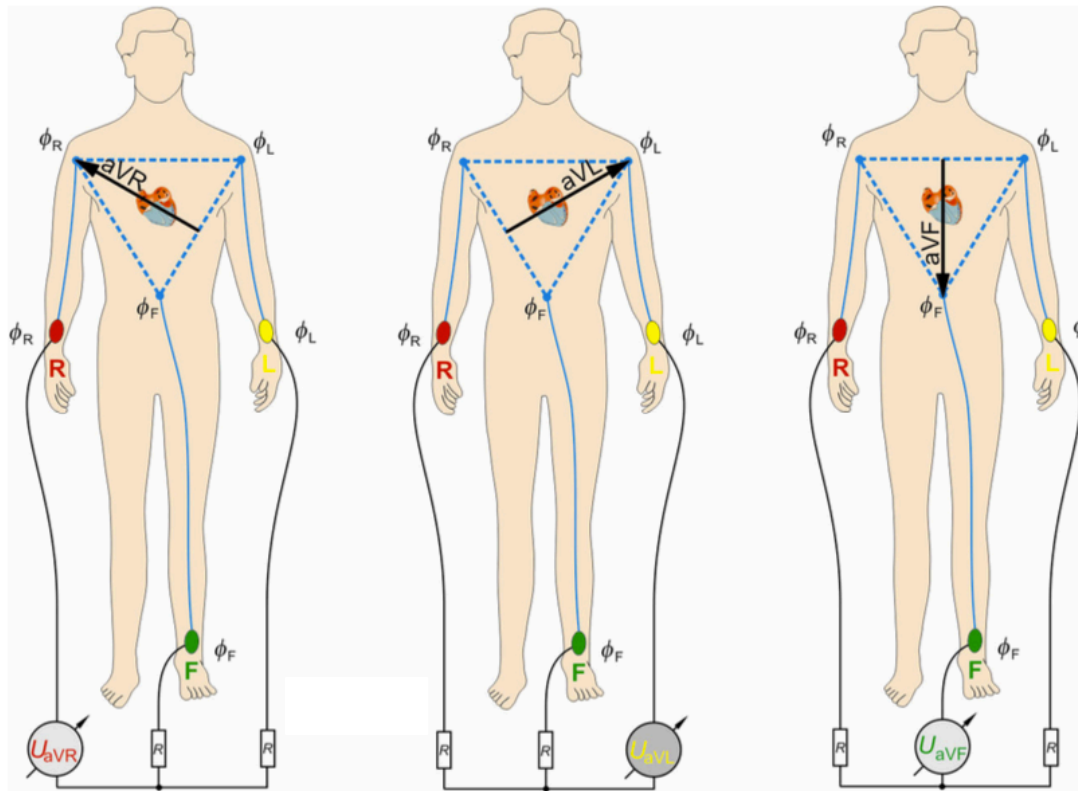
V_5 : bal elülső axilláris vonal, 5. bordaköz

V_6 : bal középső axilláris vonal, 5. bordaköz

Goldberger-féle unipoláris végtagi elvezetések

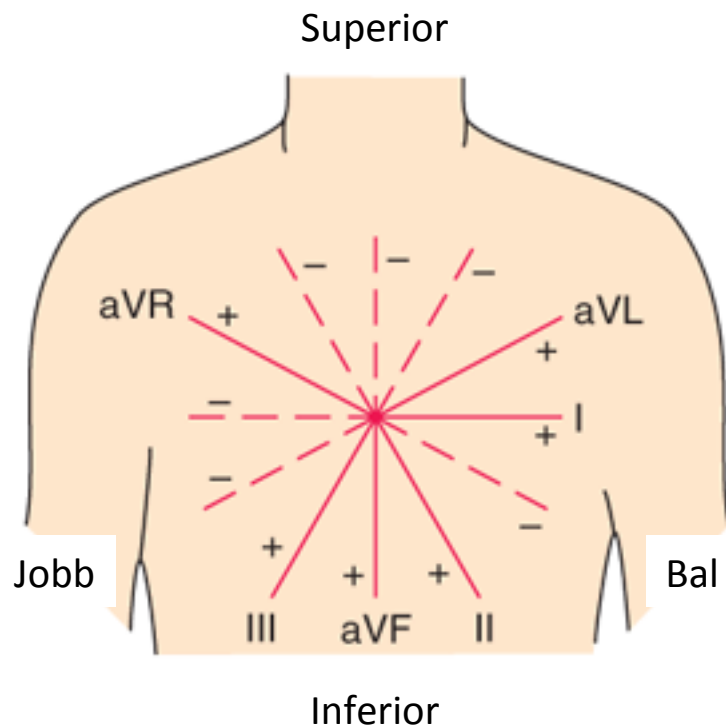
Goldberger-féle elvezetések: Három pszeudounipoláris elvezetés az egyik végtag és a „megcsonkított” (a másik két végtag összekötésével előállított) Wilson-pont között. Bár így a Wilson-pont nem teljesen inaktív, az elvezetések nagyjából unipolárisnak vehetők.

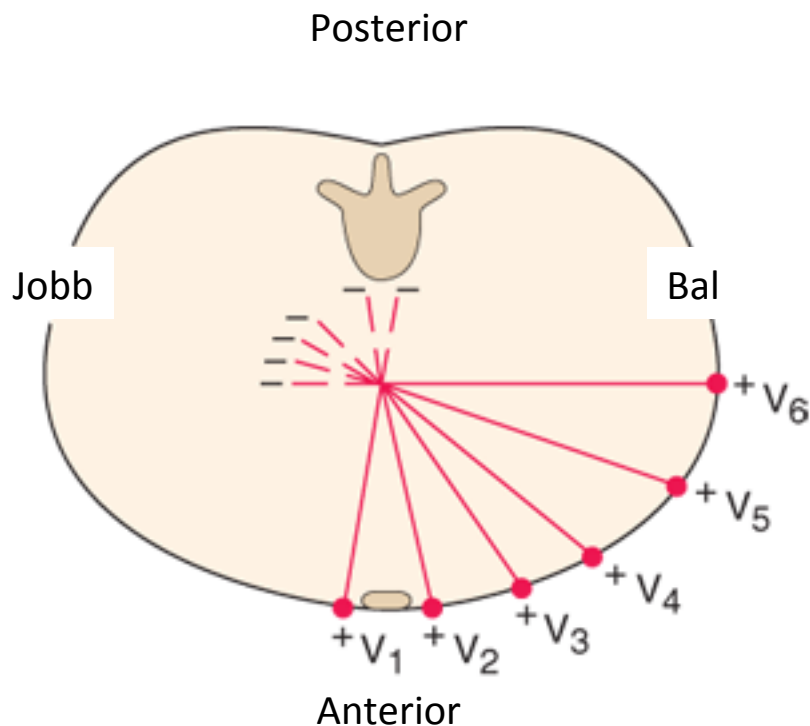
www.bem.fi

A standard 12-elvezetéses EKG-rendszer

Minden egyes elvezetés a szív dipólus integrálvektorának egy-egy vetülete

Az **Einthoven** és **Goldberger**-féle elvezetések a frontális síkban vannak (létrehozva a Cabrera-féle hexaxiális rendszert)

A **Wilson**-féle elvezetések nagyjából a horizontális síkban

Vektorkardiográfia

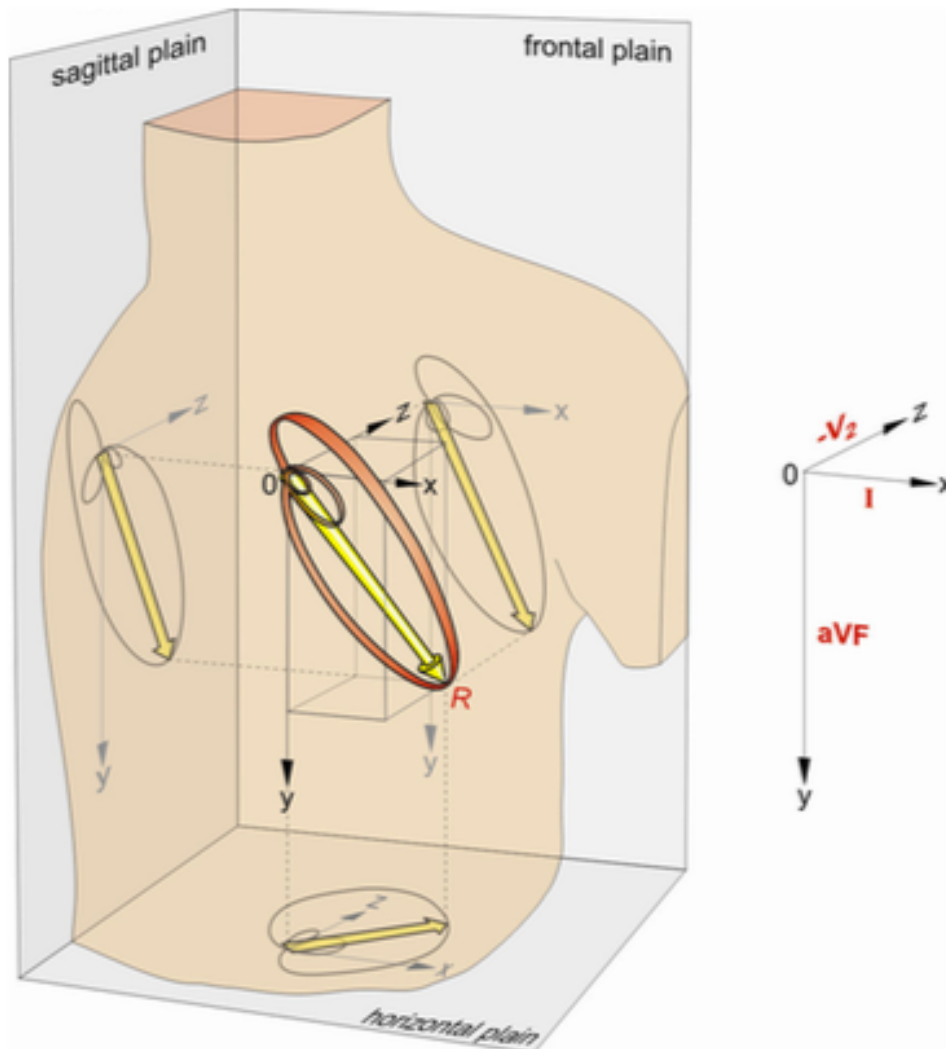
A **vektorkardiográfia** a szív három-dimenziós integrálvektorának (forrtális, szagittális vagy horizontális) síkvetületeit rögzíti.

A használt elvezetések:

x-tengely: Einthoven **I elvezetés**

y-tengely: Wilson **$-V_2$ elvezetés**

z-tengely: Goldberger **aVF elvezetés**

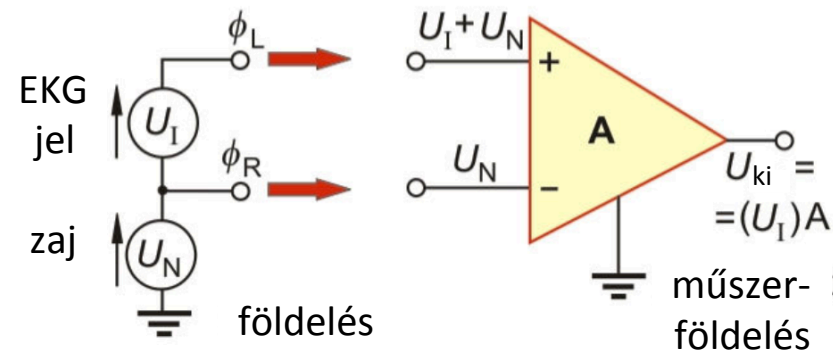
Erősítés és szűrés

Differenciálerősítő: Egy speciális erősítő, mely két bemeneti feszültség különbségét erősíti. Az EKG esetén a két bemenet az aktuális elvezetés elektród párja, míg egy további elektród (N) az erősítő földeléséhez csatlakozik.

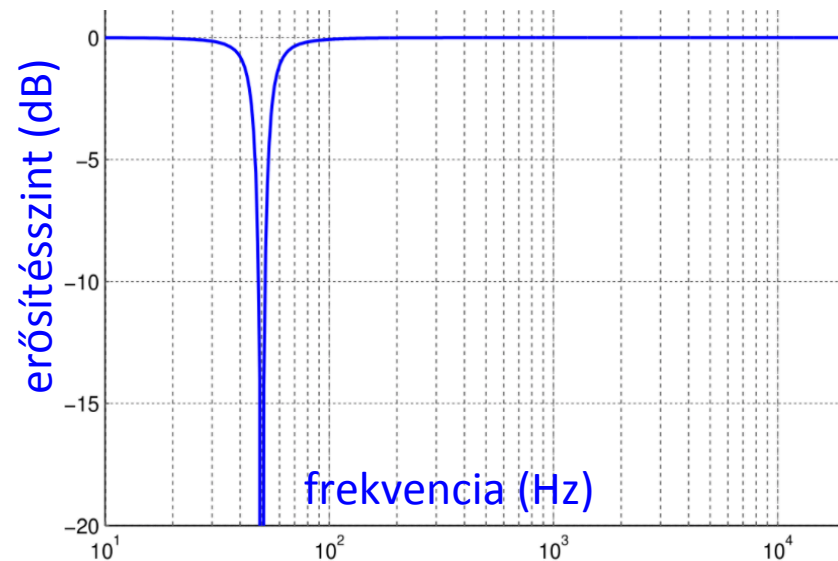
50 Hz-es zaj és felharmonikusai (100 Hz, 200 Hz stb.) a test és a hálózati feszültség kapacitív csatolódása révén jönnek létre. Ezek lyukszűrővel távolíthatók el.

35 Hz fölötti zaj a vázizmok aktivitásából származik. Ez felül vágó / alul áteresztő szűrővel távolítható el.

a differenciálerősítő sémája

az 50 Hz lyukszűrő frekvenciaátviteli függvénye

Források, irodalom

- The 12-Lead ECG System (<http://www.bem.fi/book/15/15.htm>)
- Kollai M: Az elektrokardiogram (Semmelweis Egyetem, 2001)
- CARDIAX computerized ECG system (<http://www.imed.hu>)
- Matteucci C: Sur un phenomene physiologique produit par les muscles en contraction (Ann Chim Phys, 1842)
- Waller AD: A demonstration on man of electromotive changes accompanying the heart's beat (J Physiol, 1887)
- Einthoven W: Galvanometrische registratie van het menschelijk electrocardiogram (Leiden, 1902)
- Einthoven W: Le telecardiogramme (Arch Int de Physiol, 1906)
- Wilson FN et al: Electrocardiograms that represent the potential variations of a single electrode (Am. Heart J. 1934)
- Wilson FN et al: The precordial electrocardiogram (Am Heart J, 1944)
- Goldberger E: The aVL, aVR, and aVF leads [...] (Am Heart J, 1942)
- AlGhatrif M, Lindsay J: A brief review: history to understand fundamentals of electrocardiography (J Community Hosp Intern Med Perspect, 2012)